

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ ΤΗΣ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΤΗΡΗΣΙΣ ΑΥΤΗΣ ΣΗΜΕΡΟΝ

1. Ἡ νηστεία εἶναι θεία ἐντολή (Γεν. β', 16-17). Κατά τόν Μ. Βασίλειον, «συνηλικιωτίς ἐστι τῆς ἀνθρωπότητος· νηστεία γάρ ἐν τῷ παραδείσῳ ἐνομοθετήθη» (Περί νηστείας, 1, 3. PG 31, 168A). Εἶναι μέγα πνευματικόν ἀγώνισμα καί ἡ κατ' ἐξοχήν ἔκφρασις τοῦ ἀσκητικοῦ ἰδεώδους τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπαρεγκλίτως στοιχοῦσα εἰς τε τά ἀποστολικά θεσπίσματα καί τούς συνοδικούς κανόνας καί εἰς τήν καθ' ὅλου πατερικήν παράδοσιν, διεκήρυξε πάντοτε τήν ὑψίστην ἀξίαν τῆς νηστείας διά τόν πνευματικόν βίον τοῦ ἀνθρώπου καί τήν σωτηρίαν αὐτοῦ. Εἰς τόν κύκλον τῆς λατρείας τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦ Κυρίου προβάλλεται ἡ ὅλη περί τῆς νηστείας πατερική παράδοσις καί διδασκαλία διά τήν συνεχῆ καί ἀδιάπτωτον ἐγρήγορσιν τοῦ ἀνθρώπου καί τήν ἐπίδοσιν αὐτοῦ εἰς τούς πνευματικούς ἀγῶνας. Διό καί ὑμνεῖται εἰς τό Τριῶδιον ὡς χάρις πολύφωτος, ὡς ὄπλον ἀκαταμάχητον, ὡς πνευματικῶν ἀγῶνων ἀρχή, ὡς καλλίστη τρίβος ἀρετῶν, ὡς τροφή ψυχῆς, ὡς πηγὴ φιλοσοφίας ἀπάσης, ὡς ἀφάρτου διαγωγῆς καί ἰσαγγέλου πολιτείας τό μίμημα, ὡς μήτηρ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων καί πασῶν τῶν ἀρετῶν.
2. Ἡ νηστεία ὡς ἀρχαιότατος θεσμός ἀπαντᾷ ἤδη εἰς τήν Παλαιάν Διαθήκην (Δευτ. θ', 18. Ἠσ. νη', 4-10. Ἰωήλ β', 15. Ἰωνᾶς γ', 5-7), βεβαιοῦται δέ ὑπό τῆς Καινῆς. Αὐτός ὁ Κύριος ἐνήστευσεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας πρό τῆς ἐνάρξεως τῆς δημοσίας δράσεως αὐτοῦ (Λουκ. δ', 1-2) καί ἔδωκεν ὁδηγίαν ὡς πρός τόν τρόπον ἀσκήσεως τῆς νηστείας (Ματθ. στ', 16-18). Εἰς τήν Καινήν Διαθήκην γενικώτερον συνιστᾶται ἡ νηστεία ὡς μέσον ἐγκρατείας, μετανοίας καί πνευματικῆς ἀνατάσεως (Μάρκ. α', 6. Πράξ. ιγ', 2. ιδ', 23. Ρωμ. ιδ', 21). Ἡ Ἐκκλησία, ἀπό τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς, διεκήρυξε τήν ὑψίστην σημασίαν τῆς νηστείας καί ὥρισε τήν Τετάρτην καί τήν Παρασκευήν ὡς ἡμέρας νηστείας (Διδαχὴ η', 1), ὡς ἐπίσης καί τήν πρό τοῦ Πάσχα νηστείαν (Εἰρηναῖος Λουγδούνου, ἐν: Εὐσεβίου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ε', 24. PG 20, 497B-508AB). Βεβαίως, εἰς τήν ἐκκλησιαστικὴν πρᾶξιν, τήν ἀνά τούς αἰῶνας μαρτυρουμένην, ὑπῆρξε ποικιλία οὐχὶ μόνον εἰς τήν ἔκτασιν τῆς νηστείας πρό τοῦ Πάσχα (Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, Ἐπιστολὴ πρὸς Βασιλεῖδην ἐπίσκοπον, PG 10, 1277), ἀλλὰ καί ὡς πρός τόν ἀριθμόν καί τό περιεχόμενον τῶν ὑπολοίπων περιόδων νηστείας, αἵτινες διεμορφώθησαν ὑπὸ τήν ἐπιρροήν ποικίλων παραγόντων, πρωτίστως λειτουργικῶν καί μοναστικῶν, προκειμένου νά συντελεθῆται μεταξύ ἄλλων καί ἡ κατάλληλος προετοιμασία πρό τῶν μεγάλων ἑορτῶν. Οὕτως, ὁ ἄρρηκτος δεσμός νηστείας καί λατρείας παρέχει τό μέτρον καί τόν σκοπόν τῆς νηστείας καί ἀναδεικνύει τόν πνευματικόν χαρακτήρα αὐτῆς, διό καί ἅπαντες οἱ πιστοὶ καλοῦνται νά ἀνταποκριθοῦν, ἕκαστος κατὰ τήν ἰδίαν αὐτοῦ δύναμιν καί δυνατότητα, χωρὶς ὅμως νά παρέχεται καί ἐλευθερία καταφρονήσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου θεσμοῦ: «ὄρα μὴ τις σὲ πλανήσῃ ἀπὸ ταύτης τῆς ὁδοῦ τῆς διδαχῆς... Εἰ μὲν γὰρ δύνασαι βαστάσαι ὅλον τὸν ζυγόν τοῦ Κυρίου, τέλειος ἔσει· εἰ δὲ οὐ δύνασαι, ὃ δύνῃ τοῦτο ποίει. Περὶ δὲ τῆς βρώσεως, ὃ δύνασαι, βάστασον» (Διδαχὴ στ', 1-3).
3. Ἡ ἀληθὴς νηστεία, ὡς πνευματικόν ἀγώνισμα, συνδέεται πρός τήν ἀδιάλειπτον προσευχήν καί τήν εἰλικρινῆ μετάνοιαν. «Μετάνοια χωρὶς νηστείας ἀργή» (Μ. Βασιλείου, Περὶ νηστείας 1, 3. PG 31, 168A), ὡς ἐπίσης καί νηστεία ἄνευ ἔργων εὐποιΐας εἶναι νεκρά, ἴδια δὲ κατὰ τήν σύγχρονον ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ ἄνισος καί ἄδικος κατανομή τῶν ἀγαθῶν στερεῖ καί αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ὀλοκλήρους λαοῦς. «Νηστεύοντες ἀδελφοί σωματικῶς, νηστεύσωμεν καί πνευματικῶς· λύσωμεν πάντα σύνδεσμον ἀδικίας· διαρρήξωμεν στραγγαλιάς βιαίων συναλλαγμάτων· πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον διασπᾶσωμεν· δώσωμεν πεινῶσιν ἄρτον, καί πτωχοὺς ἀστέγους εἰσαγάγωμεν εἰς οἴκους» (Στιχηρόν, Ἰδιόμελον Τετάρτης, Α' Ἐβδομάδος

Νηστειῶν. Πρβλ. Ἑσαίου νη', 6-7). Ἡ νηστεία δὲν ἐξαντλεῖται εἰς ἀπλήν καὶ τυπικήν ἀποχήν ἔκ τινων μόνον καθωρισμένων τροφῶν. «Οὐ μέντοι ἐξαρκεῖ καθ' ἑαυτήν ἡ ἀποχή βρωμάτων πρὸς τὴν ἐπαινετὴν νηστείαν, ἀλλὰ νηστεύσωμεν νηστείαν δεκτὴν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ. Ἀληθῆς νηστεία ἡ τοῦ κακοῦ ἀλλοτρίωσις, ἐγκράτεια γλώσσης, θυμοῦ ἀποχή, ἐπιθυμιῶν χωρισμός, καταλαλιᾶς, ψεύδους, ἐπιπορκίας. Ἡ τούτων ἔνδεια νηστεία ἐστὶν ἀληθῆς. Ἐν τούτοις μὲν ἡ νηστεία καλόν» (Μ. Βασιλείου, Περὶ νηστείας 2, 7. PG 31, 196D). Ἡ κατὰ τὴν νηστείαν ἀποχή ἔκ τινων καθωρισμένων τροφῶν καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ὀλιγάρκεια, οὐ μόνον κατὰ τὸ εἶδος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ποσότητα τῶν μεταλαμβανομένων τροφῶν, ἀποτελοῦν τὸ αἰσθητὸν στοιχεῖον τοῦ πνευματικοῦ ἀγωνίσματος. «Ἡ νηστεία ἀποχή τροφῆς ἐστὶ κατὰ τὸ σημαίνόμενον. Τροφή δὲ οὐδὲν δικαιότερους ἡμᾶς ἢ ἀδικωτέρους ἀπεργάζεται· κατὰ δὲ τὸ μυστικὸν δηλοῖ ὅτι, ὡσπερ τοῖς καθ' ἓνα ἔκ τροφῆς ἡ ζωῆς, ἡ δὲ ἀτροφία θανάτου σύμβολον, οὕτω καὶ ἡμᾶς τῶν κοσμικῶν νηστεύειν χρῆ, ἵνα τῷ κόσμῳ ἀποθάνωμεν, καὶ μετὰ τοῦτο, τροφῆς θείας μεταλαβόντες, Θεῷ ζήσωμεν» (Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Ἐκ τῶν Προφητικῶν Ἐκλογαί. PG 9, 704D-705A). Οὕτως, ἡ ἀληθῆς νηστεία ἀναφέρεται εἰς τὴν καθ' ὅλου ἐν Χριστῷ ζωὴν τῶν πιστῶν καὶ κορυφοῦται διὰ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὴν θεῖαν λατρείαν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ μυστήριον τῆς Θεῖας Εὐχαριστίας.

4. Ἡ τεσσαρακονθήμερος νηστεία τοῦ Κυρίου κατέστη ὑπόδειγμα τῆς νηστείας τῶν πιστῶν, ἡ ὁποία ἐνεργοποιεῖ τὴν μετοχὴν αὐτῶν εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Κυρίου, ἵνα δι' αὐτῆς, «ὃ μὴ φυλάξαντες ἀποβεβλήκαμεν, φυλάξαντες ἀπολάβωμεν» (Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΜΕ', Εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα, 28. PG 36, 661C). Ἡ χριστοκεντρικὴ κατανόησις τοῦ πνευματικοῦ χαρακτηῖρος τῆς νηστείας, ἰδίᾳ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, κανὼν εἰς τὴν καθ' ὅλου πατερικὴν παράδοσιν, συγκεφαλαιοῦται χαρακτηριστικῶς ὑπὸ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ: «Ἐάν οὕτω νηστεύῃς, οὐ μόνον συμπάσχων ἔση καὶ συννεκρούμενος, ἀλλὰ καὶ συνανιστάμενος καὶ συμβασιλεύων Χριστῷ εἰς αἰῶνας τοὺς ἀπεράντους· σύμφυτος γὰρ γεγονῶς διὰ τῆς τοιαύτης νηστείας τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως κοινωνῶνς ἔση καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ζωῆς κληρονόμος» (Ὁμιλία ΙΓ', τῆ Ε' Κυριακῆ τῶν Νηστειῶν. PG 151, 161AB).
5. Κατὰ τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν, τὸ μέτρον τῆς πνευματικῆς τελειώσεως εἶναι τὸ «μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. δ', 13) καὶ ἕκαστος ὀφείλει, ἂν θέλῃ νὰ φθάσῃ εἰς αὐτό, νὰ ἀγωνισθῇ καὶ ὑψωθῇ ἀναλόγως. Ἀκριβῶς δὲ διὰ τοῦτο, ἡ ἄσκησις καὶ ὁ πνευματικὸς ἀγὼν δὲν ἔχουν τέλος ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ὅπως καὶ ἡ τελειότης τῶν τελείων. Πάντες καλοῦνται νὰ ἀνταποκρίνωνται, ὅση δύναμις αὐτοῖς, εἰς τὰς ἐπιταγὰς τοῦ ὀρθοδόξου ὑψηλοῦ μέτρου μέ σκοπὸν τὴν κατὰ χάριν θέωσιν. Καὶ αὐτοί, παρ' ὅτι πράττουν πάντα τὰ διατεταγμένα, οὐδέποτε ὑψηλοφρονοῦν, ἀλλ' ὁμολογοῦν ὅτι «δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν» (Λουκ. ιζ'17, 10). Πάντες ἔχουν – κατὰ τὴν ὀρθόδοξον περὶ πνευματικῆς ζωῆς ἀντίληψιν – χρέος νὰ μὴ ἐγκαταλείπουν τὸν καλὸν τῆς νηστείας ἀγῶνα, ἀλλ' ἐν αὐτομεμψία καὶ συναίσθησει τῆς ταπεινότητος τῆς καταστάσεως αὐτῶν, νὰ ἐπαφίενται διὰ τὰς παραλείψεις των εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅσον Ὁρθόδοξος πνευματικὴ ζωὴ εἶναι ἀνεπίτευκτος χωρὶς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα τῆς νηστείας.
6. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὡς φιλόστοργος μήτηρ, ὤρισε τὰ εἰς σωτηρίαν συμφέροντα καὶ προέταξε τοὺς ἱερούς καιρούς τῆς νηστείας ὡς θεοδῶρητον «φυλακτήριον» τῆς καινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς τῶν πιστῶν κατὰ πάσης ἐπιβουλῆς τοῦ ἀλλοτρίου. Στοιχοῦσα τοῖς θείοις Πατράσι, φυλάσσει, ὡς καὶ πρότερον, τὰ ἱερά ἀποστολικά θεσπίσματα, τοὺς συνοδικούς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις, προβάλλει πάντοτε τὰς ἱεράς νηστείας ὡς ἀρίστην ἐν τῇ ἀσκήσει τρίβον πνευματικῆς τελειώσεως καὶ σωτηρίας τῶν πιστῶν καὶ κηρύσσει τὴν ἀνάγκην τηρήσεως ὑπ' αὐτῶν τῶν τεταγμένων νηστειῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦ Κυρίου, ἧτοι τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς, αἵτινες μαρτυροῦνται ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων, ὡς καὶ τῶν νηστειῶν τῶν Χριστουγέννων, τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, τῆς Κοιμήσεως

τῆς Θεοτόκου, καί τῶν μονοημέρων τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων καί τῆς ἀποτομῆς τῆς τιμίας κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, πρός τούτοις δέ καί πασῶν τῶν κατά ποιμαντικήν μέριμναν ὀριζομένων ἐκάστοτε νηστειῶν ἢ τῶν κατά τήν προαίρεσιν τῶν πιστῶν τηρουμένων.

7. Ἡ Ἐκκλησία ὁμως ἔθετο ἄμα, κατά ποιμαντικήν διάκρισιν, καί ὄρια φιλανθρωπῶν οικονομίας τοῦ καθεστῶτος τῆς νηστείας. Διό καί προέβλεψε τήν δι' ἀσθένειαν τοῦ σώματος ἢ δι' ἀδῆριτον ἀνάγκην ἢ καί διὰ τήν χαλεπότητα τῶν καιρῶν ἀνάλογον ἐφαρμογήν τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς οικονομίας κατά τήν ὑπεύθυνον κρίσιν καί ποιμαντικήν μέριμναν τοῦ σώματος τῶν ἐπισκόπων τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν.
8. Εἶναι γεγονός, ὅτι σήμερον πολλοί πιστοί δέν τηροῦν ἀπάσας τάς περί νηστείας διατάξεις, εἴτε ἐξ ὀλιγωρίας εἴτε λόγω τῶν ὑπαρχουσῶν συνθηκῶν ζωῆς, οἰαδήποτε κἄν ὤσιν αὐται. Ἄπασαι ὁμως αἱ περιπτώσεις αὐται τῆς χαλαρώσεως τῶν περί νηστείας ἱερῶν διατάξεων, εἴτε εἶναι γενικώτεροι, εἴτε ἀτομικοί, δέον ὅπως τυγχάνουν τῆς ποιμαντικῆς μερίμνης ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας, διότι ὁ Θεός «οὐ θέλει τόν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καί ζῆν αὐτόν» (πρβλ. Ἰεζ. λγ', 11), χωρίς ὁμως νά περιφρονῆται ἡ ἀξία τῆς νηστείας. Ὅθεν διὰ τούς ἔχοντας δυσκολίαν εἰς τήν τήρησιν τῶν ἰσχυουσῶν περί νηστείας διατάξεων εἴτε ἐκ λόγων ἀτομικῶν (ἀσθένεια, στράτευσις, συνθήκαι ἐργασίας κ.λπ.) εἴτε γενικωτέρων (εἰδικαί συνθήκαι ἐπικρατοῦσαι εἰς τινὰς χώρας ἀπό πλευρᾶς κλίματος, καθῶς καί κοινωνικο-οἰκονομικά ἰδιαιτερότητες τινῶν χωρῶν λ.χ. ἀδυναμία εὐρέσεως νηστησίμων τροφῶν) ἐπαφίεται εἰς τήν διάκρισιν τῶν κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν νά καθορίσουν τήν φιλάνθρωπον οἰκονομίαν καί ἐπιείκειαν, ἀπαλύνουσαι, κατά τάς εἰδικὰς ταύτας περιπτώσεις, τὸ τυχόν «στυφόν» τῶν ἱερῶν νηστειῶν. Πάντα δέ ταῦτα ἐντός τῶν πλαισίων τῶν ὡς ἄνω λεχθέντων καί ἐπί τῷ σκοπῷ νά μὴ ἀτονήσῃ ποσῶς ὁ ἱερός θεσμός τῆς νηστείας. Ἡ φιλάνθρωπος αὕτη συγκατάβασις πρέπει νά ἀσκηθῆ ὑπό τῆς Ἐκκλησίας μετά πάσης φειδοῦς, ὅπως δὲ καί ἐπί τὸ ἐπιεικέστερον διὰ τάς νηστείας ἐκεῖνας, δι' ἃς δέν ὑπάρχει ὁμοίομορφος πάντοτε καί εἰς ἀπάσας τάς περιπτώσεις παράδοσις καί πρᾶξις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. «... Καλόν τὸ νηστεύειν πᾶσαν ἡμέραν, ἀλλ' ὁ μὴ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. Ἐν τοῖς τοιοῦτοις οὐ νομοθετεῖν, οὐ βιάζεσθαι, οὐκ ἀναγκαστικῶς ἄγειν τὸ ἐγχειρισθὲν προσήκει ποίμνιον, πειθοῖ δὲ μᾶλλον, καί ἠπιότητι, καί λόγω ἄλατι ἠρτυμένω..» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Περί τῶν ἀγίων νηστειῶν, 3. PG 95, 68B).
9. Ἡ πρό τῆς θείας κοινωνίας νηστεία τριῶν ἢ περισσοτέρων ἡμερῶν ἐπαφίεται εἰς τήν εὐλάβειαν τῶν πιστῶν, συμφώνως καί πρός τὰ λόγια τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου «... μ' ὄλον ὅπου ἀπὸ τούς θεῖους Κανόνας νηστεία πρό τῆς Μεταλήψεως οὐ διορίζεται· οἱ δυνάμενοι δὲ νηστεύειν πρό αὐτῆς καί ὀλόκληρον ἐβδομάδα, καλῶς ποιούσι» (Ἑρμηνεία εἰς τὸν κανόνα ιγ' τῆς Στ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Πηδάλιον, 191). Ὅμως, τὸ σύνολον τῶν πιστῶν τῆς Ἐκκλησίας ὀφείλει νά τηρῆ τάς ἱεράς νηστείας καί τήν ἀπό μεσονυκτίου ἀσιτίαν προκειμένου νά προσέρχεται τακτικῶς εἰς τήν θείαν Μετάληψιν, ἥτις εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἔκφρασις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀντότητος, νά ἐθισθῆ δέ ὥστε νά νηστεύῃ εἰς ἔνδειξιν μετανοίας, εἰς ἐκπλήρωσιν πνευματικῆς ὑποσχέσεως, πρός ἐπίτευξιν ἱεροῦ τινος σκοποῦ, εἰς καιροῦς πειρασμοῦ, ἐν συνδυασμῷ πρός αἰτήματα αὐτοῦ παρά τοῦ Θεοῦ, πρό τοῦ βαπτίσματος (διὰ τούς προσερχομένους εἰς τὸ βάπτισμα ἐνηλίκους), πρό τῆς χειροτονίας, εἰς περιπτώσεις ἐπιτιμίων, κατά τάς ἱεράς ἀποδημίας καί εἰς ἄλλας παρομοίας περιστάσεις.

† ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος, Πρόεδρος

† ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόδωρος

† ὁ Ἱεροσολύμων Θεόφιλος

† ὁ Σερβίας Εἰρηναῖος

† ὁ Ρουμανίας Δανιήλ

† ὁ Νέας Ἰουστινιανῆς καί πάσης
Κύπρου Χρυσόστομος

† ὁ Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος
Ἱερώνυμος

† ὁ Βαρσοβίας καί πάσης
Πολωνίας Σάββας

† ὁ Τυράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας Ἀναστάσιος	Ἐξαρχίας τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ὀρθοδόξων Παροικιῶν Ρωσικῆς Παραδόσεως	Νεόφυτος
† ὁ Πρέσοβ καὶ πάσης Τσεχίας καὶ Σλοβακίας Ρασισλάβ Ἀντιπροσωπεία Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου	† ὁ Νύσσης Γρηγόριος, ἐπί κεφαλῆς τῶν Καρπαθορρώσων Ὀρθοδόξων ἐν ΗΠΑ	Ἀντιπροσωπεία Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων
† ὁ Καρελίας καὶ πάσης Φιλανδίας Λέων	Ἀντιπροσωπεία Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας	† ὁ Φιλαδελφείας Βενέδικτος † ὁ Κωνσταντίνης Ἀρίσταρχος
† ὁ Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας Στέφανος	† ὁ Γέρων Λεοντοπόλεως Γαβριήλ	† ὁ Ἰορδάνου Θεοφύλακτος
† ὁ Γέρων Περγάμου Ἰωάννης	† ὁ Ναϊρόμπι Μακάριος	† ὁ Ἀνθηδῶνος Νεκτάριος
† ὁ Γέρων Ἀμερικῆς Δημήτριος	† ὁ Καμπάλας Ἰωνᾶς	† ὁ Πέλλης Φιλούμενος
† ὁ Γερμανίας Αὐγουστίνος	† ὁ Ζιμπάμπουε καὶ Ἀγκόλας Σεραφεῖμ	Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Σερβίας
† ὁ Κρήτης Εἰρηναῖος	† ὁ Νιγηρίας Ἀλέξανδρος	† ὁ Ἀχρίδος καὶ Σκοπίων Ἰωάννης
† ὁ Ντένβερ Ἡσαΐας	† ὁ Τριπόλεως Θεοφύλακτος	† ὁ Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Ἀμφιλόχιος
† ὁ Ἀτλάντας Ἀλέξιος	† ὁ Καλῆς Ἐλπίδος Σέργιος	† ὁ Ζάγκρεμπ καὶ Λιουμπλιάνας Πορφύριος
† ὁ Πριγκηποννήσων Ἰάκωβος	† ὁ Κυρήνης Ἀθανάσιος	† ὁ Σιρμίου Βασίλειος
† ὁ Προικονήσου Ἰωσήφ	† ὁ Καρθαγένης Ἀλέξιος	† ὁ Βουδιμίου Λουκιανός
† ὁ Φιλαδελφείας Μελίτων	† ὁ Μουάνζας Ἱερώνυμος	† ὁ Νέας Γκρατσάνιτσας Λογγίνος
† ὁ Γαλλίας Ἐμμανουήλ	† ὁ Γουϊνέας Γεώργιος	† ὁ Μπάτσκα Εἰρηναῖος
† ὁ Δαρδανελλίων Νικήτας	† ὁ Ἑρμουπόλεως Νικόλαος	† ὁ Σβορνικίου καὶ Τούζλας Χρυσόστομος
† ὁ Νητηρόιτ Νικόλαος	† ὁ Εἰρηνουπόλεως Δημήτριος	† ὁ Ζίτσης Ἰουστίνος
† ὁ Ἁγίου Φραγκίσκου Γεράσιμος	† ὁ Ἰωαννουπόλεως καὶ Πρετορίας Δαμασκηνός	† ὁ Βρανίων Παχώμιος
† ὁ Κισάμου καὶ Σελίνου Ἀμφιλόχιος	† ὁ Ἄκκρας Νάρκισσος	† ὁ Σουμαδίας Ἰωάννης
† ὁ Κορέας Ἀμβρόσιος	† ὁ Πτολεμαΐδος Ἐμμανουήλ	† ὁ Μπρανιτσέβου Ἰγνάτιος
† ὁ Σηλυβρίας Μάξιμος	† ὁ Καμερούν Γρηγόριος	† ὁ Δαλματίας Φώτιος
† ὁ Ἀδριανουπόλεως Ἀμφιλόχιος	† ὁ Μέμφιδος Νικόδημος	† ὁ Μπίχατς καὶ Πέτροβατς Ἀθανάσιος
† ὁ Διοκλείας Κάλλιστος	† ὁ Κατάγκας Μελέτιος	† ὁ Νίκσιτς καὶ Βουδίμλιε Ἰωαννίκιος
† ὁ Ἱεραπόλεως Ἀντώνιος, ἐπί κεφαλῆς τῶν Οὐκρανῶν Ὀρθοδόξων ἐν ΗΠΑ	† ὁ Μπραζαβίλ καὶ Γκαμπόν Παντελεήμων	† ὁ Ζαχουμίου καὶ Ἐρζεγοβίνης Γρηγόριος
† ὁ Τελμησοῦ Ἰώβ	† ὁ Μπουρούντι καὶ Ρουάντας Ἰννοκέντιος	† ὁ Βαλιέβου Μιλούτιν
† ὁ Χαριουπόλεως Ἰωάννης, ἐπί κεφαλῆς τῆς Πατριαρχικῆς	† ὁ Μοζαμβίκης Χρυσόστομος	† ὁ ἐν Δυτικῇ Ἀμερικῇ Μάξιμος
	† ὁ Νιέρι καὶ Ὅρους Κένυας	† ὁ ἐν Αὐστραλία καὶ Νέα Ζηλανδία

Είρηναῖος	† ὁ ἐν Οὐγγαρία Σιλουανός	Θάσου Προκόπιος
† ὁ Κρούσεβατς Δαυῖδ	† ὁ ἐν Ἰταλία Σιλουανός	† ὁ Περιστερίου Χρυσόστομος
† ὁ Σλαυονίας Ἰωάννης	† ὁ ἐν Ἰσπανία καὶ Πορτογαλία Τιμόθεος	† ὁ Ἡλείας Γερμανός
† ὁ ἐν Αὐστρία καὶ Ἑλβετία Ἀνδρέας	† ὁ ἐν Βορείῳ Εὐρώπῃ Μακάριος	† ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας Ἀλέξανδρος
† ὁ Φραγκφούρτης καὶ ἐν Γερμανία Σέργιος	† ὁ Πλοεστίου Βαρλαάμ, Βοηθός παρὰ τῷ Πατριάρχῃ	† ὁ Ἄρτης Ἰγνάτιος
† ὁ Τιμοκίου Ἰλαρίων	† ὁ Λοβιστέου Αἰμιλιανός, Βοηθός παρὰ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Ριμνικίου	† ὁ Διδυμοτεῖχου, Ὁρεσιάδος καὶ Σουφλίου Δαμασκηνός
Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας Ρουμανίας	† ὁ Βικίνης Ἰωάννης Κασσιανός, Βοηθός παρὰ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ ἐν Ἀμερικῇ	† ὁ Νικαίας Ἀλέξιος
† ὁ Ἰασίου καὶ Μολδαβίας καὶ Μπουκοβίνης Θεοφάνης	Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας Κύπρου	† ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου Ἱερόθεος
† ὁ Σιμπίου καὶ Τρανσυλβανίας Λαυρέντιος	† ὁ Πάφου Γεώργιος	† ὁ Σάμου καὶ Ἰκαρίας Εὐσέβιος
† ὁ Βάντ, Φελεάκ καὶ Κλούζ καὶ Κλούζ, Ἄλμπας, Κρισάνας καὶ Μαραμοῦρες Ἀνδρέας	† ὁ Κιτίου Χρυσόστομος	† ὁ Δημητριάδος καὶ Ἄλμυροῦ Ἰγνάτιος
† ὁ Κραϊόβας καὶ Ὀλτενίας Εἰρηναῖος	† ὁ Κυρηνείας Χρυσόστομος	† ὁ Κασσανδρείας Νικόδημος
† ὁ Τιμισοάρας καὶ Βανάτου Ἰωάννης	† ὁ Λεμεσοῦ Ἀθανάσιος	† ὁ Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης Ἐφραίμ
† ὁ ἐν Δυτικῇ καὶ Νοτίῳ Εὐρώπῃ Ἰωσήφ	† ὁ Μόρφου Νεόφυτος	† ὁ Σερρών καὶ Νιγρίτης Θεολόγος
† ὁ ἐν Γερμανία καὶ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ Σεραφεῖμ	† ὁ Κωνσταντίας - Ἀμμοχώστου Βασίλειος	† ὁ Σιδηροκάστρου Μακάριος
† ὁ Τιργοβιστίου Νήφων	† ὁ Κύκκου καὶ Τηλλυρίας Νικηφόρος	† ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως Ἄνθιμος
† ὁ Ἄλμπα Ἰούλια Εἰρηναῖος	† ὁ Ταμασοῦ καὶ Ὁρεινῆς Ἡσαΐας	† ὁ Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως Βαρνάβας
† ὁ Ρώμαν καὶ Μπακάου Ἰωακείμ	† ὁ Τριμυθοῦντος καὶ Λευκάρων Βαρνάβας	† ὁ Μεσσηνίας Χρυσόστομος
† ὁ Κάτω Δουνάβεως Κασσιανός	† ὁ Καρπασίας Χριστοφόρος	† ὁ Ἰλίου, Ἀχαρνῶν καὶ Πετρούπολεως Ἀθηνάγορας
† ὁ Ἀράντ Τιμόθεος	† ὁ Ἀρσινόης Νεκτάριος	† ὁ Λαγκαδᾶ, Λητῆς καὶ Ρεντίνης Ἰωάννης
† ὁ ἐν Ἀμερικῇ Νικόλαος	† ὁ Ἀμαθοῦντος Νικόλαος	† ὁ Νέας Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας Γαβριήλ
† ὁ Ὁράντεα Σωφρόνιος	† ὁ Λήδρας Ἐπιφάνιος	† ὁ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης Χρυσόστομος
† ὁ Στρεχαΐας καὶ Σεβερίνου Νικόδημος	† ὁ Χύτρων Λεόντιος	† ὁ Ἰερισσοῦ, Ἁγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου Θεόκλητος
† ὁ Τουλσέας Βησσαρίων	† ὁ Νεαπόλεως Πορφύριος	Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας Πολωνίας
† ὁ Σαλάζης Πετρώνιος	† ὁ Μεσαορίας Γρηγόριος	
	Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας Ἑλλάδος	
	† ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ	

† ὁ Λούτζ καὶ Πόζναν Σίμων

† ὁ Λούμπλιν καὶ Χέλμ Ἄβελ

† ὁ Μπιαλίστοκ καὶ Γκντάνσκ

Ἰάκωβος

† ὁ Σιεμιατίσε Γεώργιος

† ὁ Γκορλίσε Παῖσιος

Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας

Ἀλβανίας

† ὁ Κορυτσᾶς Ἰωάννης

† ὁ Ἀργυροκάστρου Δημήτριος

† ὁ Ἀπολλωνίας καὶ Φιέρ Νικόλαος

† ὁ Ἐλμπασάν Ἀντώνιος

† ὁ Ἀμαντίας Ναθαναήλ

† ὁ Βύλιδος Ἄστιος

Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας

Τσεχίας καὶ Σλοβακίας

† ὁ Πράγας Μιχαήλ

† ὁ Σούμπερκ Ἡσαΐας